

TEK PARTİ DEVRİNDE SAMSUN'DA TABİİ AFETLER

Fahri SAKAL*

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin başlangıç dönemi olan Tek Parti iktidarı yıllarında Samsun İli fırtına, sel, deprem ve yabancı hayvanlardan muzdarip olmuştur. Her ne kadar Samsun fay hattı dışında olsa da, güney ilçeleri Kuzey Anadolu Fay hattına yakın olduğundan gerek Büyük Erzincan depremi, gerekse diğer depremlerde zarar görmüştür. Samsun depremden zarar gördüğü gibi komşu illere, özellikle Tokat'a deprem yardımında bulunmuştur. Çalışmamızda Samsun'da gerçekleşen doğal afetlerle mücadele tek parti hükümetinin bu konudaki çalışmaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Samsun, Sel, Deprem, Tek Parti.

ABSTRACT

In the beginning of the Republic of Turkey, under the Republican Party of People as an ultimate and only existing party The province of Samsun had suffered from the flood, storm, earth-quake and wild beasts. Though Samsun down-town was out of the reach from the earthquake-zone, South districts of the province were close to the earth-quake zone of the northern Anatolian hemisphere, it thus mainly South districts of the province were either in big earth-quake of Erzincan or other earth-quakes affected and harmed. Samsun, was being affected severely supported the Tokat earthquake victims. In our study the one party government era will be discussed under the capacity of managing the outcome of the natural disasters of Samsun.

Key Words: Samsun, Flood, Earth-Quake, The Republican Party of People.

---

* Prof.Dr., Samsun OMÜ Fen Ed. Fak. Tarih Bölümü, fahris56@hotmail.com

Giriş

Tarih toplumların hafızalarında derin izler bırakan fikirler, olaylar ve diğer gelişmeler tarafından oluşturulmuştur. Bu tür olgular kendilerinden sonra yaşanacak her türlü hareketi de etkilediklerinden istesek de istemesek de onları unutamayız. Tabii afetler hafızalarda bu kabil hatıralar bırakırlar. Can ve mal kaybına yol açtıkları gibi, ekonomiye ve coğrafi çevre ve mekânlara da etki etmektedirler. Samsun ve çevre iller 1933, 1939 ve 1943 yıllarında büyük fırtına, sel ve depremlerle boğuşmak zorunda kalmış; ciddi can - mal kaybı ile yaralanmalar, sakatlıklar ve hastalıklara yol açmış; malda, mülkte büyük zayıat ve hasarlar husule gelmiştir. İldeki idari birimler güçleri yettiğince felaketzedelere koşmuşlarsa da, mahalli imkânları aşan bu afetlerden dolayı Ankara makamlarına başvurmak zorunda kalınmış, gerek hükümet, gerekse Kızılay Genel Merkezi'nin yardımları talep edilmiştir. Bunlara rağmen vatandaşın bütün kayıpları telafi edilememiş, bu gibi gelişmeler karşısında devlet ve toplum olarak yetersiz olduğumuz anlaşılmıştır.

Fırtına ve Seller:

Birinci hadise 1933 yılında gerçekleşmiş olan bir fırtınadır. Daha çok denizde veya sahillerde meydana gelmiş olan bu büyük fırtınada, o yıllarda haberleşme imkânlarının yetersizliği yüzünden yetkili ve ilgili makamlara geç ulaşan bilgilerden dolayı önlenebilecek vakalar bile faciaya dönüşmüştür. Bu konuda Samsun Valiliği'nin Dâhiliye Vekâletine çektiği telgrafın metni her şeyi açıklamaktadır:¹ *“İki günden beri Samsun'da misli görülmemiş müthiş bir fırtına denizde bulunan bütün motor, çapar ve kayıkları ya tamamen parçalanmış veya yaralı olarak sahile atmıştır. Deniz kenarında bulunan ve fakir halkın ikamet etmekte bulunduğu baraka şeklinde sekenelerden otuz kadarını dalgalar tahrip*

---

¹ BCA BKK K, 030.10./121.861.8, s.15

etmiştir. Evler daha evvelce tahliye ettirilmiş olduğundan bu evlerde nüfusça ve eşyaca zayıat yoktur. Çapar, motor ve kayıklarda bulunan insanlardan şimdiye kadar beş ölü dalgalar tarafından sahile atılmıştır. Salimen kurtulan dokuz kişi memleket hastanesinde tedaviye aldırılmıştır. 25 kişi kadar gaip vardır. Fırtına elan bütün şiddetiyle devam etmektedir. Zayıat miktarı peyderpey tesbit ve arz edilecektir.” Bilahare gelen kayıp ve zayıat haberleri de ilave telgraflarla Hükümet’e bildirilmiştir: “Limanda vuku bulan deniz kazasında boğulan ve akıbetleri meçhul kaldığı tesbit olunan 53 kişiden dördünün cesetleri ele geçmiş ve defnettirilmiştir. Hasarat miktarı tesbit olunmaktadır. Ayrıca arz edilecektir.”

Bu türden bilgi veren ve yardım isteyen yazılar Samsun makamlarından Ankara’ya çokça yazılmış, ilgili bakanlıklarla Başbakanlık arasında bu konularda bilgi ve görüş teatileri yapılmıştır. Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya imzasıyla, 3 Aralık 1933 tarihinde Başvekâlete yazılan şu yazı² bunlara bir örnektir: “*Son günlerde Karadeniz’de hüküm süren fırtınaların yaptığı hasarlar hakkında Samsun, Ordu ve Zonguldak vilayetlerinden alınan dört kına telgrafname sureti manzur-ı devletleri olmak üzere leffen arz ve takdim olunmuştur.*” Aynı bakanlığın 9 Aralık tarihli diğer bir yazısında Karadeniz’de çıkan fırtınanın tahrifatı hakkında Giresun ve Samsun vilayetlerinden alınan bilgilerden hareketle fırtınanın coğrafi olarak çok geniş alanları etkilediği bildirilmiştir. Aynı konuda Nafia Vekili’nin 5 Aralık tarihli yazısı: “*Samsun’da 29. 11. 1933 tarihinde başlayan ve 36 saat azami şiddetle devam eden fırtınadan dolayı dalgaların tesiri ile Samsun ve Gümrük İstasyonları arasındaki hat ve makasların, Çarşamba Sahil Hattı sıfır kilometreden 6 kilometreye kadar olan kısmında hattın muhtelif yerlerinden balastları sürüklemiştir. Çarşamba’dan 30. 11. 1933 tarihinde hareket eden 101 no’lu muhtelit yolcu katarının Kirazlık’tan ileri devamına imkân görülemediğinden yolcular ve yolcu eşyaları Samsun’a kamyonla naklettirilmiştir. 2. 12. 1933 Tarihinde Samsun Gümrük İstasyonları arası tamir edilerek işletmeye açılmıştır. Çarşamba hattı kısmında ise km 5/300 de aktarma suretiyle münakale temin edilmekte ve hattın biran evvel işletmeye açılması için çalışılmakta olduğu*”

² BCA BKK K, 030.10../121.861.8 , s.11

bildirilmiştir.³ Bu tezkereye ek olarak 17 Aralık tarihli ikinci bir yazı Nafia'dan Başvekalete yazılmıştır: “Samsun’da 29. 11. 1933 tarihinde başlayan ve 36 saat azami şiddetle devam eden fırtınadan dolayı dalgaların tesiri ile vukua gelen zararlar hakkında alınan mütemmim malumat arz olunur.

30.11.1933 tarihinde şiddetli devam eden deniz fırtına ve dalgaları Samsun İstasyonu’nda ve sahil Hattı’nın bir kısmında büyük zararlar meydana gelmiştir.

1- Samsun İstasyonu’nda aşım gelen dalgalar 400 m dâhilinde hat traverslerin altlarını boşaltarak katarların gelip gitmesine mani teşkil etmiştir.

2- Sahil İstasyonu’ndan Gümrük’e kadar olan saha dâhilinde 3500 metromikâp blokajı sular götürmüş ve bu kısımdaki hatları geçilmeyecek vaziyete sokmuş, burada bulunan 26 adet vagon da hasarata uğramıştır. Kereste yüklü iki vagonun hamuleleri şube tarafından tahliye edilmekle kurtarılabilmiştir.

3- Depo civarında sahile tesadüf eden kömür depoları hatları altını boşaltarak makinaların girip çıkmasına hail teşkil etmiştir.

4- Sahil Hattı üzerinde km 4-6 arasında epeyce tahribat vukua gelmiştir. Hususiyle 5-5, 300 de bazı yerlerin blokajlarını almış ve hattın altını boşaltmış olduğundan Samsun-Çarşamba arasında katarların gidip gelmesine mani teşkil etmiştir.

30.11.1933 Tarihinde vukua gelen ve yukarıda zikrolunan tahribattan Samsun İstasyonundakilerin 1. 12. 933 akşamına kadar yüzde altmışı tamir edilerek 2.12.933 öğle vakti Samsun-Gümrük İstasyonları arasında katarların gidip gelmesi temin edilmiştir.

Sahil Hattı’nda 2.12.933 Tarihinde 5-5, 300 arasında aktarma yapılmak üzere katarların seyr ü seferi temin edilmiştir. Divisyonca tedarik edilmiş olan 100 kadar amele ile geceli gündüzlü çalışılarak noksanların ikmal edilmekte

---

³ BCA BKK K, 030.10../121.861.8, s.2.

olduğu gibi bir tarafta da geniş hat boyundan katarlarla blokaj için taşlar getirilmektedir.

Pek yakında umum tahribat islah edileceğinden bu bapta ayrıca arz-ı malumat edileceği maruzdur efendim.”⁴

Bu kayıp ve zararlar mahalli imkânlarla ilave olarak yukarıda yazıldığı gibi Hükümet’in de desteği aşılmaya çalışılmıştır. Ancak mal-mülk hasar ve zayıatının çoğu eski ve dayanıksız yapılarda vukua gelmiş olduğu raporlardan anlaşılmaktadır. Tedbirsizlik ve “bir şey olmaz abi” anlayışının sonunda yaşanmış olduğu söylenebilir. Deniz kenarındaki barakaların yıkılması başka türlü açıklanamaz. Bir fırtınada kabaran dalgaların yıkacağı kadar denize bitişik nizamda mesken veya işyerleri yapılması, tedbirsizliğin en açık göstergesidir. Demiryolundaki hasar da aynı ihmalin, projersizliğin ve mühendislik hatalarının âlâsıdır. Projeyi yapan mühendisler yerli de olsa, yabancı da olsa herhalde Samsunlu değildi. Her durumda yöre halkına sorabilmeyi düşünseler, büyük fırtınalarda dalgaların nereye kadar etkilediğini soruştursalar, sıradan bir köylü bile kendilerine bunu söyleyebilirdi. Kaldı ki mevcut coğrafi bilgilerimiz bile Karadeniz’in hırçın dalgalarının yapabileceği hasarlar hakkında bizi uyarmaya yetecek derecededir. Aynı hatalar hemen sahile kömür depolarının yapılmasında da görülmüştür. Zira Karadeniz’in hırçın dalgalarının sahile tecavüz edenlere hoş bakmadığı bilinmektedir. Sıkça sahil hasarı ile ilgili haberler basına konu olmaktadır.

Diğer bir tabii afet 1939 selleri:

Samsun’da 1939 Temmuz ayında iki büyük sel felaketi yaşanmış ve zarara yol açmıştır. Bu sel ile ilgili bilgi aşağıda verilecektir. Ona geçmeden önce ilin normal yağmurlarının da ciddi sorunlara yol açtığını ifade edip, bu konuda bazı bilgileri değerlendirmeliyiz. Samsun Mebusu Necmi Salman’ın bu konuda hazırladığı bir rapor bize güzel bilgiler vermektedir. Aynı şekilde mebuslar Fahri Engin, Meliha

---

⁴ BCA BKK K, 030.10../121.861.8, s.1

Ulaş, Naşit Fırat ve Ruşeni Barkın da bu hususlarda güzel bilgiler içeren raporlar hazırlamışlardır.

Samsun bilhassa iki delta ovası ile temayüz etmiş bir tarım memleketidir. Ancak bu ovaların deniz seviyesine yakın ve alüvyon ovalar olmasının yağışlı dönemlerde çok problemlere yol açtığı bilinmektedir. Kışın insanın ayakkabısını ayağından alan bir yapışkan çamur, yazın da kuruyup çatlayınca hayvanların çatlaklar arasında kalan bacaklarını kıran bir toprak yapısı vardır. Kışın çamurda bir köyden diğerine gitmek neredeyse imkânsız iken, yazın kurakta sulama imkânı olmadığından tarım mümkün değildir. Bu yağışlar esnasında zaman zaman yıkılan yol ve köprüler de ulaşımı engellemektedir. Ayrıca deltaların sahile yakın kısımlarında sulak ve bataklık alanlar da vardır. Yağmurlu mevsimlerde sifıra yakın kod farkından dolayı ovada su tahliyesi mümkün olmadığından bu bataklıklar çevre köylere doğru uzamakta, ayrıca müthiş bir sivrisinek kaynağı oluşturmaktadırlar. Sıtma öteden beri yörede salgın bir hastalıktır ve çok ciddi zararlara yol açmaktadır. Hükümetin yöre halkına kinin dağıtması çok faydalı olmakla birlikte, asıl problemin kaynağı olan bataklıkların kurutulması bir an evvel Nafia Vekâletinden beklenmektedir.⁵ Diğer milletvekillerinin de raporlarında aynı bilgiler vardır. İlave olarak bu vekiller iki ovanın 1,5 milyon dekarlık alanı bataklık olduğunu ve bu alanların kanal açılarak kurutulması gerektiğini bildirmişlerdir. Dört yıl önce Milli Şef'in Samsun'u ziyaretinde kurutma işi için yüz bin lira vaat etmişti. Bu işin peşinin bırakılmaması halinde bu iki ovanın komşu illeri bile besleyeceğini belirtmişlerdir. Ayrıca ordumuzun ve ziraatımızın ihtiyacı olan büyük binek ve koşum hayvanları da bu bölgeden temin edilebilir.

Oyumca Köyünde yaptığımız sözlü tarih çalışmasında Hüseyin Çakır *“Kürtün köprüsünü iki-üç defa sel götürdü. Selden sonra su çekilene kadar karşıya geçilmezdi. Yeni köprü de geç yapılırdı. Tabii ahşap köprü olurdu. 1939 da büyük sel oldu. Kürtün köprüsünü yine götürdü. Burada ambarlardaki buğdaylarımız Bafra şosesine kadar sürüklendi. Temmuz ayında idi. Sel gece*

---

⁵ BCA, CHP K. 490.01/700.384.1

olmuştu. Ambarları su kaldırmıştı. Gece idi, gök gürültüsünü duymadık” demiştir. Kurupelit ve Oyumca, eğer dere kenarı mekânlar söz konusu değilse, selden zarar görecektir. Demek ki vatandaş ambar ve depolarını yaparken sele maruz kalacak yerlerden kaçınmayı düşünmemiştir.

Bu sel hakkında elimizde yazılı belgeler de vardır. 17 Temmuz 1939 tarihinde yağın aşırı yağışlar bahsedilen büyük sel felaketine dönüşmüş ve durumdan Hükümet haberdar edilmiştir. Bunun üzerine Dâhiliye Vekâleti Başbakanlığa şu bilgileri iletmiştir:⁶ Pazar günü aşırı yağışların tesiriyle şiddetli bir seylaptan dolayı Mert, Kürtün, Yeşilirmak, Kızılırmak ve Apdal ırmakları taşarak çevrelerinde hasara yol açmışlardır. Kürtün üzerindeki 20 metrelik kâgir köprü tamamen yıkılmış, Samsun-Çarşamba şosesinin baş kısımları harap olmuş, demiryolu Hamzalı ve Dikbiyık mevkiğinde bozulduğundan trenler işlemez olmuştur. Samsun’un Bafra ve Çarşamba ile telefon irtibatı kesilmiştir. Mert ırmağı mansabındaki Dereler Köyü’nden *“ölu Halil karısı altmış yaşlarındaki Hatice’nin cesediyle Kürtün ırmağı ağzında hüviyetleri henüz tesbit edilemeyen bir kadın ve bir çocuk cesedi”* bulunmuştur. Apdal Irmağı’nda suların yükselmesiyle Dikbiyık Köyü’nü su basmıştır. Bafra’da Kızılırmak suları üç metre kadar yükselmiş, Tos köyünde eşya ve hayvanları sel götürmüş, 7 evi de su basarak zarar vermiş; tütün salaşları ve samanlıklar selden ciddi miktarda zarar görmüşlerdir. Çevredeki ekinlerin yüzde seksenini sel almış, 200 dekara yakın tütün tarlası ziyan olmuştur. Bir çocuk ve birkaç hayvan da sele kapılmıştır.

Bu bilgiler Başvekâlet, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet, Nafia, Ziraat, Münakalat vekâletlerine ve Kızılay Cemiyeti Genel Merkezi Başkanlığı’na yazılmıştır.

Samsun-Bafra yolunun kapanması Parti kayıtlarına da girmiştir. Samsun Milletvekillerinin müşterek raporlarında⁷ *“vilayet sahilinin en işlek yolu”* ve Bafra’nın tek münakale vasıtası olan şosenin zarar görmesinden dolayı Samsun - Bafra yolu yapımının aciliyet göstermekte olduğu belirtilmiştir. İl bütçesinin

⁶ BCA BKK K 030.10.0./118.821.23

⁷ BCA, CHP K, 490.01/485.1964. 157

kapasitesi üzerinde bir iş olduğundan hükümetin ve bazı bankaların makul bir miktar ve şartlarda istikraz vermesinin temini; ayrıca Mert ve Kürtün köprülerinin de vilayet bütçesini aşan masraflarından dolayı Nafia Vekâleti bütçesinden beton olarak yapılması yazılı talep halinde sunulmuştur.

Samsun 17 Temmuz'dan sonra 23 Temmuz 1939 tarihinde tekrar büyük bir sel felaketine maruz kalmıştır. Mert ve Kürtün ırmakları, Bafra'da Kızılırmak ve Çarşamba'da Yeşilirmak ile Apdal ırmakları taşarak çevrelerini sel suyu altında bırakmışlardır. Seller nedeniyle sekiz can kaybı olmuş, 42 hayvan zayıatı olmuş, 6 adet köprü yıkılmış, Çarşamba yolunda trenler işleyemez hale gelmişti. Bafra'da 3 metre yükselen Kızılırmak çevredeki eşya ve hayvanları önüne katmış, tütün salaşları ve samanlıkları su basmıştır.⁸ İkinci selden sonra tütünlerde küllenme ve mozaik hastalığı olduğuna dair haberler ve şikâyetler de Ankara makamlarına iletilmiştir. Bu sellerden dolayı Kızılay sellerden zarar görenlere 2400 lira göndermiş, tütünlere arız olan küllenme ve mozaik hastalığı için fen memurları aracılığı ile halk irşad ve tenvir edilmiş; tarım faaliyetleri ve ürünlerinden zararı olan köylülerin Ziraat Bankası'na olan borçlarının tecili ve yeni kredilerin açılacağı Valiliğe bildirilmiştir. Yıkılan köprülerin yapımı için “*hazinenin kefaleti kanuni müsaadeye bağlı*” olduğu bahanesiyle “*imkânsız*” olduğu belirtilmiştir. Burada tuhaf bir durum karşımıza çıkmaktadır. Yatırımlar hangi kurumun ilgi alanına giriyorsa, o kurum sorumluluğu üstlenirdi. Bu iş için kanun çıkarmaya gerek olduğunu iddia etmek, halkın cehaletinden istifade ile vazifesini yapmamak demektir. Kanun çıkarmak gerekirse, bir muhalefet partisinin bulunmadığı ülkede, kanun koyucu olan TBMM'nin Tek Parti milletvekillerinden oluşan bir ülkede kanunun çıkarılmasını kim engelleyebilirdi ki? Ayrıca tabii afetlerin zararlarını karşılamaya yönelik yasaların mevcudiyetini biliyoruz.⁹

İl genelinde büyük bir seferberlik başlatılarak halkın da yardımıyla zararların telafisine çalışılmış olduğuna dair basında bilgiler yer almıştır.¹⁰

⁸ Bu zayıat rakamları I ve II selin müşterek sonucunu göstermektedir.

⁹ Bu konu hemen takip eden dip notun belgesinde açıklanmaktadır: Enhar-ı Sagire Kanunu. Küçük akarsular ile ilgili yasalarınız olacak, ama büyük felaketlerle ilgili bir kanun bulunmayacak!

¹⁰ **Bafra Sesi**, 11 I. Teşrin 1939

Özellikle Bafra’da Aktekke, Dededağ ve Bakırpınarı sırtlarından şehre akan derecikler oluşmuş, ayrıca Harızbeyli çayının mecrasının dolup taşması yüzünden bir mahalleyi sular istila etmiştir. Bu derecikler ve çayın mecralarının temizlettirilmesine Belediye’nin gücü yetmediğinden Enhar-ı Sagire Kanunu’nun tatbiki suretiyle bu akarsu yataklarının temizletilmesi için şu kararlar alınmıştır: Şehir halkından 15 yaşından büyüklerin kendi vasıtalarıyla dört gün çalıştırılması. Gücü olmayanların belgelendirmeleri için Belediye’ye başvurmaları. Mükellefiyeti nakden ifa edecek olanlar için günlük amele yevmiyesi 75 kuruştan 3 lira ödemeleri ve mükellefiyetten kaçanlar hakkında kanuni tatbikat yapılacağı duyurulmuştur.

Valiliğin yaptığı tespitlere göre hasar durumu şöyledir:

VALİLİĞİN HASAR TESPİTİ¹¹	
İNSAN KAYBI	8
HAYVAN KAYBI	1,435 Lira kıymetinde 42 adet muhtelif cins hayvan
HASARLI YOLLAR	19,590 metre uzunluğunda tahrip olan yol
YIKILAN KÖPRÜLER	122,490 lira değerinde 6 adet köprü (hasar bedeline Belediyeye ait köprüler eklenmemiştir.)
HASARLI-YIKILAN BİNALAR	30,398 lira kıymetinde 106 yapı
TARLA-AMBARDA HASARA UĞRAYAN MAHSUL	1,024,593 liralık mahsul tarlada ya da ambarda kullanılamaz hale gelmiştir.
DÜKKÂN- EV EŞYALARI	Dükkân ve evlerde 1,600 liralık eşya hasara uğramıştır.

Samsun Vilayeti tarafından, muhtelif vekâletlere gönderilen raporda, alakadar vekâletler tarafından alınması istenilen tedbirler hakkında şu bilgiler elimizdedir.¹²

¹¹ BCA, CHP K, 490.01/485.1964.1

-Hilal-i Ahmer vasıtasıyla seylâptan zarar görenlere yardım olmak üzere 2400 lira gönderilmiştir.

-Tütünlere arız olan hastalığın yeni bir şey olmayıp küllenme ve mozaikten ibaret olduğu, mahalli inhisar ve fen memurları vasıtasıyla halkın bu hususta irşad ve tenvir edildiği bildirilmiştir.

-Zürraın Ziraat Bankası'na olan borçlarını tecil ederek yeni kaynaklar ianesiyle icap eden kredinin verilmesinin Samsun Ziraat Bankası'na tebliğ edildiği belirtilmiştir.

-Hasara uğrayan şose ve köprüler için yapılacak istikraza hazinenin kefaleti hususi bir kanuni müsaadeye bağlı olduğundan imkânsız bulunduğu yazılmıştır.

Alakadar Vekâletlerin kararları da şu şekilde gerçekleşmiştir: Ziraat Bankası: borçların tecili ve ihtiyacı olan çiftçilere yemeklik ve tohumluk verilmesine karar verilmiştir(17.11 1939). Hasara uğrayan şose ve köprülerin tamiri için istenen 300.000 liranın istikraz yolu ile temini, kanuni salahiyet ve mezuniyet olmadığından¹³ mümkün görülmemektedir (25.11.939). Kızılay: 2400 lira gönderilecektir (27.9.939). İktisat Vekâleti: Bu işin “iştilal sahasına” girmediğini bildirmiştir (25.9.939). Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti: Küllenme ve mozaik hastalığı için fen memurları halkı irşad ve tenvir edecektir(16.9.939). Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti: “Vekâletimizi ilgilendirecek madde yalnız Kızılay'dan kâfi miktarda nakdî yardım yapılmasından ibarettir ve durum Kızılay'a bildirilmiştir (13.9.939). Buradan anlaşılacağı üzere Hükümet ve kurumları Samsun yöresindeki sel ve fırtına felaketinden ötürü herhangi bir mali yükümlülük altına girme ve sorumluluk duyma moduna bile girmemişlerdir. Kızılay'a 2.400 liralık bir sorumluluk yüklemişler, Ziraat Bankası da çiftçilere – zaten görevi olan- yemeklik ve tohumluk verecektir. Bunun ötesi sorumluluklar ve ödemeler için “kanunî salahiyet” gerektiği için taleplerin karşılanması mümkün

¹² **BCA, CHP K**, 490.01/485.1964.1

¹³ Kurumların icraatlarına mesned olan kanunları bu ülkede çıkaracak olan meclis herhalde düşman kontrolü altında idi!

değilmiş! Sanki “kanuni salahiyeti” Tek Parti döneminde engelleyecek bir muhalefet varmış gibi... Hâlbuki bütün yasalar CHP Parti Meclisi’nde kararlaştırılıyor ve TBMM sadece bunu onaylıyordu. Bütün Tek Parti döneminde parti meclisinden gelen hiçbir kanun teklifi Meclis’te reddedilmemiştir.

Bu hadisede meseleye taraf olan bakanlar Faik Öztrak Dâhiliye Vekili, Fuat Ağralı Maliye Vekili, Hüsnü Çakır İktisat Vekili, Hulusi Alataş Sıhhiye Vekili, Faik Karadeniz Gümrük ve İnhisarlar Vekili, Muhlis Erkmek Ziraat Vekili ve Cezmi Erçin Ticaret Vekili’dir.

Bu sellerle ilgili Mebuslar Fahri Engin, Meliha Ulaş, Naşit Fırat ve Ruşeni Barkın da parti adına bir rapor hazırlamış ve Genel Sekreterliğe sunmuşlardır. Rapora göre mahsul kaybı, yol ve köprü tahribatı söz konusudur. Bafra, Çarşamba, Terme, Kavak ve Havza kazalarında yollarda, bilhassa sahil boyunca Samsun-Sinop ve Samsun-Ordu şoselerinde hasarlar vardır. Sahil mıntikasında 19540 metre şose ve 6 köprü tamamen harap olmuştur. Ayrıca bir köprüde çatlak ve Bafra-Samsun yolunda hasarlar vardır. Bu zayıat mahalli bütçelerle telafi edilemeyeceğinden milli bankalardan 300 lira istikraz için ilgili bakanlıkların kefaletine ihtiyaç bulunmaktadır.¹⁴

Bu konuda hazırlanan raporlardan biri aşağıya aynen alınmıştır.¹⁵ “*Samsun Vilayetinde iki büyük ırmağın meydana getirdiği Çarşamba ve Bafra Deltalarını büyük ve önemli bir memleket meselesi olarak ele almak mecburiyetindeyiz.*

Bir buçuk milyon dönüm kadar olan bu iki delta memleket için büyük bir servet ve sadet kaynağı olmak kabiliyetinde iken asırlardan beri Terme, Çarşamba ve Bafra kazalarını kemirmekte her sene binlerce yurddaşın erimesine ve ölmesine sebep olmaktadır. Birkaç seneden beri Sıhhiye Vekaleti sıtma mücadele teşkilatı ile ve halkın yardımı ile ufak kanallar açarak malyayı tahdit etmeğe çalışmış ise de böyle ferî teşebbüsler kati neticeler vermekten çok uzaktır.

¹⁴ **BCA, CHP K**, 490.01/700.384.1

¹⁵ **BCA, CHP K**, 490.01/700, 383-1, s. 10-12.

Üç sene evvel büyük şefimiz Samsun'a geldikleri vakit kendilerine bu vaziyet arz edildi. Derhal işin ehemmiyetini takdir buyurdular ve müteakip senelere sari olmak üzere 300 000 lira tahsisini vaat buyurdular.

Büyük Şefin bu iradeleri sayesinde Çarşamba Deltası'nda bu sene esaslı başlangıca şahit olduk. Nafia Vekaleti'nin ekskavatörleriyle bu sene açtırdığı altışar kilometrolük iki büyük kanal derhal binlerce hektar bataklık kuruttu. Bu büyük işin ancak böyle devam edecek makine faaliyetiyle başarılacağına kaniiz. Halkın kazmasıyla faaliyete devam edilmesi faydalı olmakla beraber bu yolda yapılacak işler ancak büyük gayenin teferruatıdır.

Asıl deltaların tamamen kurutulması, feyizli bir hale gelmesi ve yurddaşların korkunç hastalıklardan kurtulması, muntazam bir plan dahilinde muayyen bir müddet içinde tatbik olunacak programla mümkün olacaktır. Fikrimizce iki deltada istihdaf edilecek gaye: deltalar kurudukça kazanılacak bir buçuk milyon dönüm feyizli topraktan bütün memleketi alakalandıracak büyük menfaatler bekleyebiliriz. Göçmen yerleştirmek ve birkaç vilayetimizin mahsulâtına muadil hububat ve sair mahsulât almak gibi düşünceler ilk akla gelen şeylerdir. Fakat bizim fikrimizce memleketin en büyük ihtiyacını karşılayacak ve memleket müdafaasını kolaylaştıracak daha önemli bir iş var. Asırlardan beri bu deltalarda bazı müteşebbisler ufak parçaları fraktı denen parmaklıklarla çevirerek salma şeklinde hayvan yetiştirmektedir. Burada bilhassa at ve kısrak ile diğer büyük hayvanlar kendi kendilerine üremekte ve bedava yetişmektedir. Çünkü mebzul ot, ağaç ve su buralarda mahşeri bir manzara arz etmektedir. İşte deltaların hususiyetinden ve müsait ikliminden ilham alarak ordumuzun her nevi topçeker ve top taşıy hayvanlarıyla memlekete çok lazım olan çift sürür atlarını ve ağır süvari ve nakliye hayvanlarını kâfi miktarda burada pek ucuz ve pek kolay yetiştirebiliriz. Bunun için Ziraat Vekâletiyle Nafia Vekâleti el ele vererek mühim tahsisatla yukarıda arz ettiğimiz gibi planlı ve muayyen müddetli programı yapmalı ve tatbik etmelidir. Aynı zamanda Ziraat Vekâleti şimdiden hususi eşhasa ait bataklıkları ve araziyi ucuz fiyatlarla istimlak etmeli ve deltalar kurumadan evvel bunları devletleştirmelidir. Eğer istimlak işini tehir

edersek deltalar kurduktan sonra binlerce muğlak mülkiyet iddiaları ile karşılaşacağız.

Tabii Ziraat Vekâleti deltalarda yapacağı fenni taksimat ve mükemmel temizlikle bu gün hayvanları kıran kurtları ve bütün mezruatı kemiren domuzları yok edecek ve asri şekilde çalıştıracağı on binlerce yurttaşı memleketin en mühim sanatlarından biri olan hayvan yetiştiriciliğine alıştıracaktır.”

Özellikle Çarşamba Ovasında bataklıklar, taşkınlar ve sivrisineklerden kaynaklanan sıtma hastalığı gibi problemler için ova ve delta ıslahının yapılması devamı olarak istenmişti. Genellikle bu talepler için “kanuni muamele lazım” diyerek, sanki kanun yapıcı müessese kendileri değilmiş gibi bir cevap verirlerdi. Ancak 23.12.1941 Tarihinde Samsun müfettişlerinin ve milletvekillerinin yazdıkları raporda limanda fırtınalı havalarda ciddi mal ve can zayıyatı olduğunu, ovaların yüksek tarımsal potansiyeline rağmen, ekilemediğini, üretimin nakledilemediğini, sıtmanın halkı kemirdiğini vs. belirtmişler ve bu rapor doğrultusunda parti genel sekreterliğince ilgili hükümet birimlerine yazılar yazılmıştır. Bu doğrultuda devam eden problemi aşmak için kanuni düzenleme yapılması ve hükümetin bu meseleyi ele alması gerektiğine karar verilmiş olunacak ki Nafia Vekâleti ile yazışmalar başlamıştır: 4.2.1942 Tarihinde ovaların ıslahı ile ilgili CHP Genel Sekreteri A. Fikri Tuzer tarafından Nafia Vekâletine yazılan yazıya cevaben Nafia Vekili A. Fuat Cebesoy Samsun Liman İnşası ile Kızılırmak ve Yeşilirmak deltalarının ıslahına dair hazırlıklardan bahsetmiştir. Liman yapımı ile ilgili bir kanun layihasının hazırlanıp Başvekâlete sunulduğunu ve henüz kanuniyet kesp etmediğini ve inşaat için lüzumlu maddelerin ecnebi ülkelerden celbi konusunun da harp yıllarının şartlarından dolayı imkânsızlığını hatırlatarak liman işine başlanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Gerekli malzemelerin temin edilmesi halinde inşaat işine başlanacağını belirtmiştir.

Nafia Vekili Cebesoy, aynı yazıda Kızılırmak ve Yeşilirmak deltalarının ıslahı için büyük su işleri programının yapıldığını belirtmiştir. “Çarşamba deltasında feyzanların önlenmesi, bataklıkların ve göllerin ıslahı işlerinin

*etüdüne uzun zamandır devam edilmekte olup ikmali yaklaşmıştır. Bu mevzu yakında proje sahasına sokulacaktır.”*¹⁶ Sonuçta bu çalışmalardan İkinci Dünya Harbi ortamında dışarıdan alınacak teknik ve malzeme yardımına bağlı olanların gerçekleştirilmesi gerçekten zordu. Samsun Liman projesi ancak Menderes iktidarını beklemek zorundaydı. Ancak ovaların ve deltaların ıslahı konusunda ağır aksak çalışmalar devam edip gitti. O alanlarda da işler sonraki iktidarlara dönemine sarkmıştır. Doğrusu bu iki ovanın bataklıklarının kurutulması, drenaj çalışmaları ve sulama kanallarının yapımı yanında sulak alanların da dünyadaki uygulamalar ve çevre düzeninin gereği doğrultusunda değerlendirilmesi gereklidir.

Depremler:

Burada sözü edilen selden bir müddet sonra bu defa 1939 yılının son günlerinde Erzincan merkezli büyük bir deprem olmuş,¹⁷ bu depremde Samsun’dan Erzincan ve Tokat’a yardımlar gönderilmiştir.¹⁸ Özellikle fay hattına yakın olan Ladik ve Havza gibi iç kesimlerde ve Çarşamba’da bu bahane ile siyasi faaliyetlere bile ara verilmiş, gelişmeler 2 Mayıs 1940 tarihli müfettiş raporuna konu olmuştur. Vatandaşların yapılarında olduğu gibi kamu ve parti binalarında da tahribat olmuş, Lâdik ve Havza’da zararlar parti raporlarına girmiştir.¹⁹ Bundan sonra 1942 ve 1943 yıllarında meydana gelen depremler de yörede zarar ve ziyana yol açmıştır. Bu depremlerde de fay hattına daha yakın olan Vazirköprü, Ladik ve Havza’da ciddi hasarlar oluştuğunu biliyoruz. Özellikle Ladik’te 1943 depreminde çok bina yıkımı olmuş ve parti ile Halkevi’nin evrakı belediyeninkilerle birlikte bir dükkana karışık vaziyette konulmuştur.²⁰ Sahil kesiminde daha az olmakla beraber yine de tahribat yapmıştır. Amasya Bölgesi Müfettişi ve Erzurum Mebusu Salim Altuğ raporunda²¹ Çarşamba parti teşkilatını parti prensiplerini yayma hususunda birkaç aydır bir şey yapmamış olmalarını

---

¹⁶ **BCA, CHP K**, 490.01/701.387.1

¹⁷ **Ulus**, 28 I. Kanun 1939

¹⁸ **A.A. Haber Bülteni**, 28 I. Kanun 1939

¹⁹ **BCA, CHP K**, 490.01/702.389.1

²⁰ **BCA, CHP K**, 490.01/702.389.1

²¹ **BCA, CHP K**, 490.01.0/615.13.1

“hareket-i arz felaketine maruz” kalmalarına bağlamış ve bu sebepten mazur görmüştür. Havza’da tahribat daha fazla idi. Orta Karadeniz Tokat merkezli başka bir depremi 23 Aralık 1942 tarihinde yaşamış, bu deprem Samsun’da hissedilmekle birlikte ilde etkisi ve zararları çok sınırlı olmuştur. Bu deprem sonrası Samsun’dan Tokat’a deprem yardımları gönderilmiştir.²² Başka bir deprem de 27 Kasım 1943 gecesi saat 02 sularında vukua gelmiştir.²³ Samsun gazetelerinin kısa bilgiler verdiği bu deprem, Samsun yöresinde en fazla hasara yol açan felaketlerden biri olmuştur. Bu depremde gerçekleşen zayıatın ayrıntılı bir listesi Samsun Milletvekillerinin hazırladığı bir raporda verilmiştir:

---

²² A.A. **Haber Bülteni**, (23.12.1942), 3. Bülten, s.7

²³ **Bafra Sesi**, 27 I. Kanun 1939

“27.11. 1943 Gecesi Vuku Bulan Zelzelede Ölü, Yaralı, Bina Hasarı ve Hayvan Zayıyatını Gösterir Umumî Cetvel”²⁴

	Ölü	Yaralı	Yıkılan Bina	Hasarlı Bina ²⁵	At-Kısrak	Sığır ²⁶	Koyun-Keçi	Katır-Merkep ²⁷
Samsun Merkez	8	6	34	121	741	1	-	1
Samsun Köyler	-	-	55	275	-	-	-	-
Vezirköprü Merkez	170	94	583	678	17	65	39	11
Vezirköprü Köyler	366	116	2550	136	218	1836	1925	131
Havza Merkez	-	-	77	5	-	-	-	-
Havza Köyler	396	614	2987	1052	226	1282	1483	68
Lâdik Merkez	90	37	244	255	34	211	238	19
Lâdik Köyler	313	165	1031	281	138	1517	1618	34
Bafra Merkez	8	31	592	Bafra’da yıkılan 131 samanlık ve 572 salaş yeküne dahil edilmemiştir.				
Bafra Köyler	-	10	43	322	-	11	4	-
Terme Merkez	-	-	3	155	-	-	-	-
Terme Köyler	-	-	42	105	-	-	-	-
Çarşamba Merkez	3	14	21	280	-	-	-	-
Çarşamba Köyler	1	7	186	668	-	16	2	-
Kavak Merkez	-	-	6	26	-	1	-	-
Kavak Köyler	16	40	153	268	6	54	97	-
Umumi Yekûn	1371	1158	8070	7075	633	5174	5406	283

Bu deprem hakkında Bursa Mebusu ve Samsun Bölge Müfettişi Dr. Sadi Konuk 24. 12. 1943 tarihli şu raporu yazmıştır:²⁸

²⁴ BCA, CHP K, 490.01/702.389.1

²⁵ Kaynakta hasarlı binalar “çok hasar görmüş” ve “az hasarlı” olarak ayrı yazılmış, biz bunları birleştirerek yazdık.

²⁶ Kaynakta “manda, öküz, inek” olarak yazılı, biz “sığır” olarak birleştirdik ve toplamlarını yazdık.

²⁷ Kaynakta son iki sütündeki dört hayvan türü de ayrı ayrı yazılmış, buradaki gibi birleştirdik.

²⁸ BCA, CHP K, 490.01/702.389.1.

“Mevzii sefalet ıstıraplar içinde hayat-ı umumiye hemen tamamen denecek halde tabii seyrini tekrar almıştır. Gıda maddesi ihtiyacı yoktur. İlk günlerden sonra bilhassa köylerde vaziyete intibak çabuk teessüs etmiştir.

Havza köyleri ve Vezirköprü kasaba ve köylerine teşmil edilen askeri el ve vasıta yardımı çok kıymetli olmuştur.

Kızılay'ın çadır, gıda maddeleri ve inşaat malzemesi yardımı itimatla emniyet ve sükûna yarayan isabetli bir dayanık olmuştur.²⁹

Mahalli idarelerce imkân ve kabiliyetlerden azami istifade edilmiş olup ufak tefek aksaklıklar istisna edilirse, netice iyi alınmıştır, denebilir.

Umumiyetle gıda maddesi yardımına hemen hemen ihtiyaç kalmamıştır. Yalnız inşaat malzemesi yardımı ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır. (Yerine göre ev başına 600 gramdan 2 kiloya kadar çivi dağıtılabildiği). Bununla beraber parasız tevziatın daha fazla tevsii ve temdidinde zaruret kalmamıştır.

Sevkiyat ve münakalenin (bilhassa demiryolu) bugünkü karışık güçlükleri kalkar, isabetli tanzim imkânı hâsıl olursa, ilgili vekâletlerle Kızılay'ın birlik elleriyle temin edilecek çivi, mamul kereste ve çimento gibi inşaat malzemesinin bedeli mukabilinde sistemli olarak arz ve teksif en yerinde yardım teşkil edilecektir. Bu maddelerin ikinci ellerin insafsız tasallutlarından uzak olarak felaketzedelere ulaştırılabilmesi devlet yardımını en kolay ve isabetli bir şekilde tecelli ettirmiş olacaktır. Bu suretle afet tahribatı kısa zamanda bertaraf olunacağı gibi parasız tevziattaki yersiz tahdit ve tevzi isabetinin azlığı gibi üzüntüler de ortadan kalkacaktır. Esasen ilk yardımlarla acil barınma tedbirlerinin mehma(?)³⁰ imkân karşılanmış olması bu acele tedbirin devamına da ihtiyaç bırakmamıştır. Alakalıların bir ağızdan sözleri bu kanaati vermiştir.

Mevsim yüzünden geniş ölçüde imar kabil değildir. Fakat en lazımlı derecede barınakların temini içinde bugün tevzi edilen malzeme her cepheden kâfi

²⁹ Cümlelerin aslı aynen böyledir, pek anlaşılıyor(FS).

³⁰ Metinde böyle yazılıdır. Doğrusunun ne olması gerektiğini kestiremedik.

derecede değildir. Hâlbuki bu malzemenin (köyliye yarar eb'atta çivi, kereste, testere, keser, kazma kürek, çimento) sühuletle ve makul fiyatlarla temini kabil olursa, felaketzede halkın servet ve satın alma durumu umumiyetle ihtiyaçlarını temine kâfidir.

Köylü ve kasabalı bu isteği hemen her yerde hep birlik tekrarlamaktadırlar. Pek muhtaç bulunanlar mahdut olduğundan parasız yardım şeklinin yalnız bunlara teşmil ve devamı daha kolay ve daha yerinde olacaktır.

Mevsim sonu ilk inşaat günlerine hazır bulundurulacak olan malzemenin şimdiden teminine başlamak isabetli olduğu kadar yorgunluksuz olacaktır.

Bu hazırlık devresinde ve bu fasıladan faydalanarak bir zelzele tipi inşaat şekliyle kasaba imar planlarının çabuklukla yapılıp yârlerinde tanıtılması hareketi iyi yoldan nizamlamış olacaktır. Esasen Vezirköprü ve Ladik gibi harap olmuş kasabaların haritaları evelden yapılmış ve hazırdır. Yalnız bir fen heyetinin işi yerinde tetkik ederek planı yapması kalmıştır. Halen küçük birer kasaba havalesinden ibaret bulunan bu iki yerin planlanması da güç olmayacak zannındayım.

Zirai durumdaki açıklığı kapatmak için hayvan zayıtı ve tohumluk yokluğunu karşılamak zaruridir. Muhtaçlara tohumluğun temini ve çift hayvanlarının tedariki için ucuz ve uzun vadeli kredi en istekli ve kısa yol olarak üzerinde durmaya değer. Tohumluğun Ofis'ten teminine kimse taraftar değildir. Çünkü bunu cins ve kalite karşılığı yüzünden zararlı bulmaktadırlar. Tohumluk bu suretle verilirse ileri sürülen sebepten ucuz fiyatla elden çıkarılacağını ve iyisinin tedarikinde güçlük çekeceklerini söylüyorlar. Mintıklarında para ile istedikleri nevi ve miktar tohumluk mebzulen vardır.”

Bu rapordaki bilgilerden dolayı CHP Genel Sekreterliği ile bakanlıklar arasında yazışmalar ve görüş teatileri yapılmıştır. Bu cümleden olarak Ziraat Vekili R. Hatipoğlu CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal'a yazdığı

yazıda şunları belirtmiştir:³¹ Samsun Vilayeti 'ne 750 ton buğday ile 230 ton arpa tohumluğu isteğine mukabil, 400 ton buğday ve 200 ton arpa tahsis edilmiştir. Ayrıca depremde çok zarar gören Lâdik ve Vezirköprü'de peşin para ve kredi ile dağıtılamayan 28 ton buğdayla 49 ton arpa da yine bu kazalardaki felaketzedelere 944 harmanında ofise aynen iade edilmek üzere borç olarak verilmiştir.

Samsun, Sinop, Çorum, Tokat, Çankırı, Kastamonu ve Amasya'da vukua gelen depremler sırasında tohumluğunu, canlı ve cansız üretim araçlarını kaybeden müstahsillere kredi yardımında bulunması için Ziraat Bankası'na yazılmış; alınan malumata göre banka yardım için deprem bölgesindeki ihtiyaçları soruşturmaya başlamıştır. Nafia Vekili ise Esendal'a yazdığı yazıda raporu Yapı ve İmar İşleri Reisliğine tevdi ettiğini bildirmiştir. Bu yazışmaların sonunda daha çok Ziraat Bankası'nın kredi toluyla desteği gerçekleşmiş, Bakanlıkların ilgi alanına giren yatırımlarla ilgili kayıtlara rastlanılmamıştır. İleriki yıllara ve zamana yayılmış olarak azar azar kayıpların tazmin edildiği ve gereken yatırımların gecikmeli olarak gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bahsedilen tabiat olayları sonunda 1930 ve 40'lı yılların Samsun ekonomisi ve bayındırlık hayatının oldukça etkilendiğini söyleyebiliyoruz. İkinci Dünya Harbi yılları olmasının da etkisiyle diyebiliriz ki, hükümet genellikle Ziraat Bankası ve Kızılay'ı devreye sokmaya çalışmış, bakanlıklar çok da işin içine girmemiş görünmektedirler. Zararların bir kısmı tedbirsizlik sonucu gerçekleşmiş gibi görünmekte ise de, bazıları vasıfsız binaların depremde yıkılması ile gerçekleşmiştir. Samsun'un önemli iki delta ovasının kışın bataklık olması, çakıllanmamış köy yollarında araçların çamura saplanıp kalması ulaşımı engellemektedir. Ovaların sahile yakın sulak alanları ise kışları genişlemekte ve tarımı da, ulaşımı da imkânsız hale getirmektedir. Bu ovalarda yaz kurağında sulama ihtiyacı olduğu gibi, kışta ve yağmurlu zamanlarda da bataklıkların kurutulması için kanalların açılmasına da acilen ihtiyaç olduğunu görülmüyordu. A. Fuat Cebesoy'un Nafia Vekili olduğu dönemde, önce bu işlerin yapımı için

---

³¹ BCA, CHP K, 490.01/702.389.1

“*kanuni düzenleme gerekir*” demiş, ancak sonrasında bu konuda bir kanun layihası başbakanlığa sunulmuştur. Tek Parti döneminde ova ve deltaların ıslahına başlanmış, ancak liman inşaatının başlaması DP iktidarlarını beklemek durumunda kalmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- 1- **BCA BKK K, 030.10../121.861.8**
- 2- **BCA, CHP K, 490.01/700.384.1**
- 3- **BCA BKK K, 030.10.0./118.821.23**
- 4- **BCA, CHP K, 490.01/485.1964.1**
- 5- **BCA, CHP K, 490.01/700, 383-1**
- 6- **BCA, CHP K, 490.01/701.387.1**
- 7- **BCA, CHP K, 490.01/702.389.1**
- 8- **BCA, CHP K, 490.01.0/615.13.**

Basın-Yayın

- 9- **Bafra Sesi**, 27 I. Kanun 1939
- 10- **Ulus**, 28 I. Kanun 1939
- 11- **A.A. Haber Bülteni**, 28 I. Kanun 1939